

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 5 Issue 03 | pp. 416-426 | ISSN: 2181-1865

Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

"MUAMMOLI KREDITLAR VA ULARNING IQTISODIY TA'SIRI: O'ZBEKISTON VA JAHON TAJRIBASI"

Kalandarov Abdulla Baxtiyorovich

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi

"Ipoteka-bank" ATIB Yashnobod filiali

Kredit monitoringi bo'limi boshlig'i

Maqola annotatsiyasi: Ushbu maqola muammoli kreditlar va ularning iqtisodiy ta'sirini tahlil qilishga qaratilgan. Maqolada O'zbekiston banklaridagi muammoli kreditlar holati, ularning asosiy sabablari va iqtisodiyotga bo'lgan ta'siri ko'rib chiqiladi. Shuningdek, jahon amaliyotidan misollar keltirilgan, rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar misolida muammoli kreditlarga qarshi kurashish usullari tahlil qilingan. Maqola iqtisodiy barqarorlikni saqlash, banklar portfelini mukammallashtirish va muammoli kreditlar bilan kurashish uchun O'zbekistondagi yo'nalishlarni takomillashtirishga qaratilgan takliflar bilan tugallangan.

Kalit so'zlar: muammoli kreditlar, banklar, iqtisodiy ta'sir, kredit portfeli, jahon tajribasi, rivojlangan mamlakatlar, rivojlanishdagi mamlakatlar, iqtisodiy barqarorlik, bank sektorining barqarorligi.

Аннотация статьи: Данная статья направлена на анализ проблемных кредитов и их экономического воздействия. В статье рассматривается текущее состояние проблемных кредитов в банковской системе Узбекистана, основные причины их возникновения и влияние на экономику. Приводятся примеры мировой практики, а также методы борьбы с проблемными кредитами в развитых и развивающихся странах. Статья заканчивается рекомендациями по улучшению направлений борьбы с проблемными кредитами в Узбекистане для поддержания экономической стабильности и совершенствования банковского портфеля.

Ключевые слова: проблемные кредиты, банки, экономическое воздействие, кредитный портфель, мировой опыт, борьба с проблемными кредитами, развивающиеся страны, экономическая стабильность, стабильность банковского сектора.

Article Abstract: This article focuses on analyzing problematic loans and their economic impact. It discusses the current state of non-performing loans in Uzbekistan's banking system, the main causes behind them, and their effects on the economy. The article also includes examples from global practices, analyzing how developed and developing countries combat problematic loans. The article concludes with recommendations to enhance strategies for dealing with non-performing loans in Uzbekistan, aimed at maintaining economic stability and improving the banking portfolio.

Keywords: non-performing loans, banks, economic impact, loan portfolio, global practices, combating non-performing loans, developed countries, developing countries, economic stability, causes of loans, banking sector stability.

Kirish. Muammoli kreditlar iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Bu turdagi kreditlar, odatda, kredit oluvchi tomonidan o'z vaqtida yoki to'liq to'lanmaydigan kreditlar hisoblanadi. Har bir bank va moliyaviy institut uchun muammoli kreditlar bilan ishlash muhim vazifa bo'lib, ularning soni ko'paygani holda, banklarning moliyaviy barqarorligiga katta xavf tug'diradi. Shuningdek, muammoli kreditlar iqtisodiyotning rivojiga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, chunki ular umumiy investitsiya muhitini va kreditlashish imkoniyatlarini cheklaydi.

O'zbekistonda muammoli kreditlar sonining o'sishi mavjud iqtisodiy va moliyaviy muammolar bilan bog'liq. Banklar, ayniqsa, kichik va o'rta biznesga moliyalashtirish imkoniyatlarini oshirishga yo'naltirilgan choralar qo'llamoqda, lekin muammoli kreditlar baribir o'ziga xos yondashuvni talab etadi. Jahon amaliyotida esa, rivojlangan va rivojlanishdagi mamlakatlar muammoli kreditlar bilan kurashishning turli usullarini amaliyotga joriy etgan.

Ushbu maqolada O'zbekistondagi muammoli kreditlar holati va ularning iqtisodiyotga ta'siri, shuningdek, jahon banklari amaliyotidan kelib chiqib, muammoli kreditlar bilan kurashish usullari va ularni kamaytirish strategiyalari tahlil qilinadi.

Adabiyotlar sharxi: Abdurahmonov A. (2020) – "O'zbekistonda bank sektori va muammoli kreditlar: Mavjud holat va kelajakdagi istiqbollar". Abdurahmonov O'zbekistondagi bank sektori va muammoli kreditlar holatiga aniq tahlil olib boradi. U, shuningdek, O'zbekistonda muammoli kreditlar ta'siridan kelib chiqadigan ikkita asosiy omilga e'tibor qaratishi kerakligini ta'kidlaydi: birinchisi, ushbu kreditlar banklar moliyaviy holatiga, ikkinchisi, iqtisodiy barqarorlikka salbiy ta'sir qiladi. Olim muammoli kreditlarni kamaytirish uchun bank sektorini tartibga solish va qonunchilik asosida samarali mexanizmlar ishlab chiqish zarurligini aytib o'tadi.

Kalandarov A. (2021) – "O'zbekistondagi bank sektorining muammoli kreditlar bilan kurashish usullari va iqtisodiy barqarorlik". Kalandarovning izlanishi O'zbekistondagi bank sektorida muammoli kreditlar va ularga qarshi ishlatilgan siyosatlar tahliliga bag'ishlangan. Olim muammoli kreditlar bilan kurashish uchun banklar va moliyaviy muassasalardagi samarali strategiyalar hamda maxsus davlat dasturlari zarurligini ta'kidlaydi. Bu ishda, bank sektori va davlat organlari o'rtasida samarali hamkorlik orqali muammoli kreditlar ko'payishining oldini olishga qaratilgan aniq takliflar ishlab chiqilgan.

Juraev Sh. (2022) – "Rivojlanayotgan iqtisodiy mamlakatlarda muammoli kreditlarni kamaytirishga yo'naltirilgan strategiyalar". Bu tadqiqotda jahon tajribasi va O'zbekiston uchun muammoli kreditlarni kamaytirish bo'yicha yangi yo'nalishlar tahlil qilinadi. Muallif rivojlanishdagi mamlakatlarda muammoli kreditlar va ularga qarshi amalga oshiriladigan siyosatlarning tajribasini o'rganib, O'zbekiston uchun muhim tavsiyalar ishlab chiqadi. Uning fikricha, davlatning bank sektoriga bergan moliyaviy yordami, shuningdek, banklarning faoliyatini tartibga solishga qaratilgan qonunchilik muhim ahamiyatga ega.

Xorijiy olimlarining izlanishlari. Jayasuriya, S. & Manoharan, A. (2021) – “The Impact of Non-Performing Loans on Bank Stability and Economic Growth”. Bu maqolada muammoli kreditlar (NPLs)ning banklar barqarorligi va iqtisodiy o’sishga ta’siri ilmiy asosda tahlil qilinadi. Mualliflar, rivojlangan mamlakatlar tajribasidan kelib chiqib, muammoli kreditlarning ko’payishi banklarning kredit berish imkoniyatlarini cheklaydi va iqtisodiy o’sishga salbiy ta’sir ko’rsatishini aniqlaydi. Tadqiqot natijalari ko’rsatadiki, muammoli kreditlarni kamaytirish uchun moliyaviy barqarorlikka qaratilgan strategiyalarning amalga oshirilishi zarur.

Ayadi, R. & Boujelbene, Y. (2019) – “Non-Performing Loans and Economic Recession: Global Perspective”. Bu maqolada global iqtisodiy inqiroz va muammoli kreditlar o’rtasidagi aloqa o’rganiladi. Mualliflar, muammoli kreditlarning ko’payishi iqtisodiy tanazzulga olib kelishi mumkinligini va buning oldini olish uchun jahon miqyosidagi moliyaviy tizimlarning qanday ishlashi kerakligini tahlil qilishadi. Bunday izlanishlar, O’zbekiston uchun ham muhim, chunki mamlakatning iqtisodiy taraqqiyotiga ta’sir ko’rsatuvchi omillardan biri – muammoli kreditlarning oqibatlarini tushunishdir.

Luca, L. & Schreiber, F. (2020) – “Global Banking and Problematic Loan Management: A Comparative Study”. Bu maqolada global bank sektorida muammoli kreditlarni boshqarish amaliyoti taqqoslangan. Olimlar, Yevropadagi va Osiyodagi banklar tajribasi asosida, muammoli kreditlar bilan kurashish va ularni bartaraf etish uchun qo’llaniladigan strategik yondashuvlarni tahlil qilishgan. Ushbu tadqiqot O’zbekiston banklariga ham qo’llanilishi mumkin bo’lgan muhim tavsiyalar keltiradi.

Altunbas, Y. & Marques-Ibanez, D. (2018) – “The Role of Non-Performing Loans in Bank Lending: Evidence from the Eurozone Crisis”. Bu maqolada Yevrozonadagi banklarda muammoli kreditlarning o’sishi va ularning kredit berish imkoniyatlariga ta’siri tahlil qilingan. Yevropadagi moliyaviy inqiroz davrida muammoli kreditlar oshgani va buning banklar uchun xavf tug’dirgani ko’rsatilgan. Olimlar, banklar uchun muammoli kreditlar bilan bog’liq xavflarning oldini olish uchun muammoli kreditlarni tizimli tartibga solishni taklif qilishadi.

Tadqiqot metodologiyasi quyidagi usullardan foydalaniladi:

1. Nazariy tahlil: Muammoli kreditlar va ularning iqtisodiyotga ta’siri haqidagi mavjud adabiyotlar va nazariy asoslar tahlil qilinadi.
2. Amaliyotni tahlil qilish: O’zbekiston va xorijiy banklar tajribasi asosida muammoli kreditlarning ko’payishi va ularga qarshi qo’llaniladigan strategiyalar o’rganiladi.
3. Taqqoslash tahlili: O’zbekiston va jahon tajribasi orasidagi farqlar va o’xshashliklar tahlil qilinadi.
4. Kvantitativ usullar: Banklardan olingan statistik ma’lumotlar, kredit portfellarining o’sishi va muammoli kreditlarning ko’payishi o’rtasidagi aloqalar o’rganiladi.

Tahlil va natijalar. Muammoli kreditlar – bu o’z vaqtida to’lanmagan, yoki banklar tomonidan to’liq yoki qisman yo’qolgan deb hisoblangan kreditlardir. Ularning kelib chiqish sabablari ko’p va turli xil bo’lishi mumkin. Ushbu sabablar, aniq aytganda, O’zbekiston va jahon tajribasida bir qator omillar bilan bog’liq:

• Iqtisodiy tanazzul va inflyatsiya: Iqtisodiy pasayishlar va inflyatsiya muammoli kreditlar uchun asosiy sabablardan biri bo'lishi mumkin. Masalan, 2020 yilda jahon iqtisodiyoti COVID-19 pandemiyasi tufayli bir yillik tanazzulga yuz tutdi, bu esa ko'plab kreditlarning muammoli holga kelishini ushbu pandemiyaning ta'siri bilan tushuntirish mumkin.

• Hukumat siyosati va qonunchilik: Bank sektoriga ta'sir ko'rsatuvchi siyosatlar va qonunlar muammoli kreditlar darajasiga ta'sir etishi mumkin. Masalan, O'zbekistonda banklarning yangi qarz berish siyosatlari va kreditlar qonunchiligidagi o'zgarishlar, ayniqsa, malakali qarorlar qabul qilishning yo'qligi, kreditlar portfelining aniq monitoring qilinmasligi va yoki moliyaviy barqarorlikka yordam beradigan yo'nalishlar bo'yicha tadbirlarning kamligi muammoli kreditlarning ko'payishga olib kelishi mumkin.

• Kreditlar berishdagi risklarning oqibatlari: Banklar kredit berishda muayyan darajada to'g'ri monitoring va baholash mexanizmlariga ega bo'lishi lozim. Agar banklar kreditni berishda samarali monitoringni va baholashni amalga oshirmasalar, bu kreditning qaytarilishiga shubha olib kelishi mumkin.

O'zbekistondagi banklar tizimi, bugungi kunda, barqaror o'sish va modernizatsiya yo'lida turganiga qaramasdan, muammoli kreditlar masalasi ham jiddiy ahamiyatga ega. 2021-2024 yillar davomida O'zbekistondagi muammoli kreditlar soni oshgan va buning natijasida banklar o'z portfellaridagi muammoli kreditlarni kamaytirishga harakat qilmoqda.

Markaziy bank ma'lumotlariga¹ ko'ra, 2024 yil dekabr oyida banklarda muammoli kreditlar qoldig'i 1,26 trln so'mga kamayib, joriy yil 1 yanvar holatiga 21,19 trln. so'mni tashkil etgan.

1-jadval

**Tijorat banklarining muammoli kreditlari (NPL) to'g'risida
2025 yil 1 yanvar holatiga ma'lumot**

*mlrd.
so'm*

Bank nomi	Kredit portfel	Muammoli kreditlar qoldig'i	(NPL)
Jami	533 121	21 185	4,0%
Davlat ulushi mavjud banklar	366 731	14 344	3,9%
O'zmilliybank	108 014	3 275	3,0%
O'zsanoatqurilishbank	65 498	1 844	2,8%
Agrobank	59 436	2 903	4,9%

¹ (<https://cbu.uz/oz/statistics/bankstats/2122826/>)

	Asaka bank	38 717	1 752	4,5%
	Xalq banki	29 620	1 253	4,2%
	Biznesni rivojlantirish banki	22 527	1 915	8,5%
	Mikrokreditbank	17 416	804	4,6%
	Aloqa bank	12 944	242	1,9%
	Turon bank	12 558	354	2,8%
	Boshqa banklar	166 391	6 841	4,1%
0	Ipoteka bank	35 094	3 577	10,2%
1	Kapital bank	31 584	1 437	4,5%
2	Hamkor bank	19 178	319	1,7%
3	Ipak yo'li bank	14 228	218	1,5%
4	Orient Finans bank	12 565	23	0,2%
5	Invest Finans bank	7 929	109	1,4%
6	Tibisi bank	7 468	160	2,1%
7	Davr bank	7 019	135	1,9%
8	Anor bank	6 858	167	2,4%
9	Trast bank	5 705	195	3,4%
0	Tenge bank	4 217	98	2,3%
1	Aziya Alyans bank	3 865	78	2,0%
2	O'zKDB bank	3 367	0	0,0%
3	Ziraat bank	2 028	66	3,3%
4	Universal bank	1 675	19	1,1%
5	Hayot bank	1 161	0	0,0%

6	Garant bank	797	118	14,8%
7	Madad invest bank	307	74	24,1%
8	Poytaxt bank	302	0	0,0%
9	AVO bank	283	36	12,5%
0	Apeks bank	213	0	0,0%
1	Oktobank	190	0	0,0%
2	Yangi bank	138	12	8,7%
3	Uzum bank	131	0	0,0%
4	Smart bank	68	0	0,0%
5	Eron Soderot bank	21	1	6,6%

2024 yil yakuni bo'yicha, banklarning kredit portfeli 533,1 trln. so'mdan oshgan va muammoli kreditlar qoldig'ining jami portfeldagi ulushi 3,97%ni tashkil qilgan.

2024 yil davomida banklarning jami kredit portfeli 61,7 trln. so'mga (yoki 13,1 %ga) va NPL hajmi esa 4,6 trln. so'mga (yoki 27,5 %ga) oshgan.

Yil yakunlari bo'yicha muammoli kreditlarning ko'payishi asosan Ipoteka-bank (+1,8 trln. so'm), Kapitalbank (+1,1 trln. so'm), Agrobank (+832,1 mlrd. so'm) va O'zSQB (+561,3 mlrd. so'm) hissasiga to'g'ri kelgan.

Shuningdek, hisobot davrida NPL miqdorini yil boshiga nisbatan Xalq banki (-601,4 mlrd. so'm) va Oktobank (-212,4 mlrd. so'm) sezilarli kamaytira olgan.

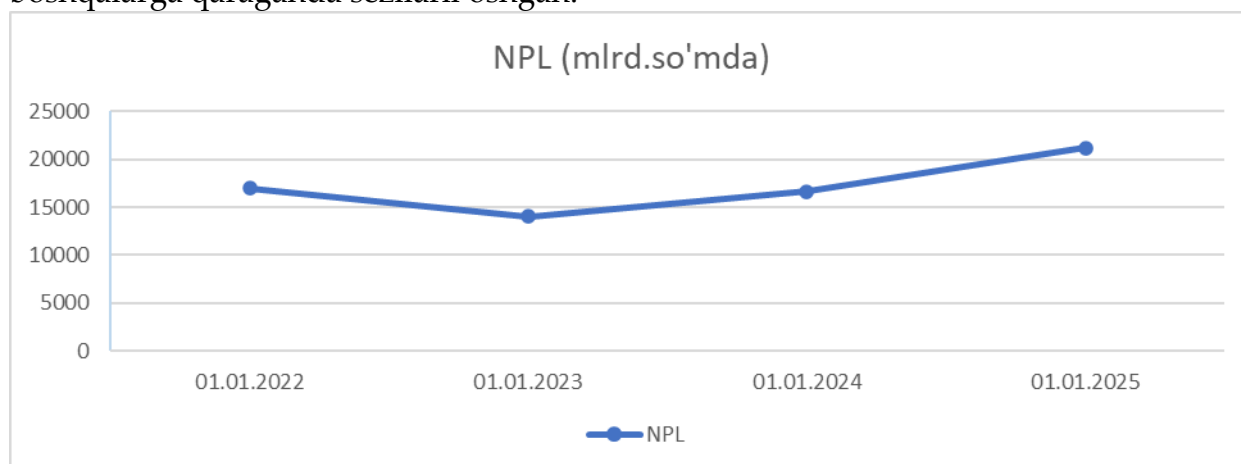
Davlat banklarida muammoli kreditlar hajmi yil boshiga nisbatan 1 trln. 77 mlrd. so'mga ortgan. Mazkur banklardan faqat Xalq banki muammoli kreditlarini sezilarli — 601,4 mlrd. so'mga, portfeldagi ulushini 7,6 foizdan 4,2 foizga kamaytirishga erishgan. Mikrokreditbank va Biznesni rivojlantirish banklarida ham NPL biroz kamaygan.

Agrobank (+832 mlrd. so'm), O'zsanoatqurilishbank (+561. mlrd so'm) va O'zmilliybank (+177. mlrd so'm)larda NPL miqdori boshqa davlat banklariga qaraganda jadalroq o'sgan.

Boshqa banklarda muammoli kreditlar hajmi yil boshiga nisbatan 3 trln. 487 mlrd so'mga oshgan. NPL ulushi esa, yil boshidagi 2,43 foizdan 4,12 foizgacha ko'tarilgan.

Yil davomida NPL ning keskin oshishi asosan ikkita bank — Ipoteka bank (+1 trln 844 mlrd. so'm) hamda Kapitalbank (+1 trln 61 mlrd. so'm)da kuzatilgan. Shuningdek, Hamkorbank (+219 mlrd. so'm), Anorbank (+104 mlrd.), Davr bank (+102 mlrd. so'm),

Trastbank (+95 mlrd. so'm) va TBC Bank (+87 mlrd. so'm) larda muammoli kreditlar boshqalarga qaraganda sezilarli oshgan.

1-rasm. Muammoli kreditlar dinamikasi²

O'zbekistonda muammoli kreditlarning kamayishini ta'minlash uchun markaziy bankning o'ziga xos tadbirlari amalda. Banklarning kredit portfellarini soflashtirish va NPL ni kamayishga yo'naltirilgan choralar olib borilmoqda, shu jumladan, kreditlarga nisbatan yuklangan yuqori foizlarning kamaytirilishi, kredit baholash tizimining qayta ko'rib chiqilishi, va risklarni kamaytirishga qaratilgan yangi mexanizmlar.

Har bir mamlakatdagi muammoli kreditlarga oid holatlar ayni vaqtda o'zgacha bo'lishi mumkin, lekin jahondagi ko'plab banklar muammoli kreditlar bilan kurashish uchun shunga o'xshash strategiyalarni ishlab chiqishgan. Yevropadagi va AQShdagi tajribalar asosida bir qancha yechimlarni o'rganish mumkin.

Yevropa Ittifoqi va AQShdagi banklar 2008 yilgi moliyaviy inqirozdan keyin muammoli kreditlar bilan kurashishda faol strategiyalarni joriy qilishgan. Masalan, AQShda Tarifnoma amalga oshirildi, u yerda banklar uchun kreditlarning izlanishi va barqarorligi bo'yicha to'g'ri yo'nalishlar belgilab berildi. Yevropa Ittifoqi esa yirik banklarni qayta rivojlantirish va muammoli kreditlar bilan ishlash uchun maxsus "badal" mexanizmlarini ishlab chiqdi.

2-jadval

Tijorat banklarining muammoli kreditlari (NPL)³

Sana	Kreditlar			Muammoli kreditlar (NPL)			Muammoli kreditlarning jami kreditlardagi ulushi, foizda		
	Jami	shundan:		Jami	shundan:		Jami	shundan:	
		davlat ulushi mavjud banklar	boshqa banklar		davlat ulushi mavjud banklar	boshqa banklar		davlat ulushi mavjud banklar	boshqa banklar
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
01.01.2023	390	324	65 368,2	13	12 643,3	1 349,1	3,6	3,9	2,1

² Markaziy bank taqdim etgan ma'lumotlar asosida muallif tomonidan tuzilgan.

³ O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki statistik byulleteni 2024 yil dekabr

y.	048,9	680,8		992,4					
01.02.2023	391	324		14	13				
y.	109,2	113,9	66 995,2	912,4	543,6	1 368,9	3,8	4,2	2,0
01.03.2023	397	328		15	13				
y.	637,5	047,7	69 589,8	052,1	637,9	1 414,2	3,8	4,2	2,0
01.04.2023	408	334		14	12				
y.	167,2	767,0	73 400,1	341,7	919,8	1 421,9	3,5	3,9	1,9
01.05.2023	413	336		14	13				
y.	400,3	821,6	76 578,7	766,7	341,8	1 424,9	3,6	4,0	1,9
01.06.2023	420	340		14	13				
y.	469,5	335,0	80 134,5	639,0	211,9	1 427,1	3,5	3,9	1,8
01.07.2023	423	307		14	11				
y.	772,5	886,8	115 885,7	303,2	855,0	2 448,2	3,4	3,9	2,1
01.08.2023	430	310		15	12				
y.	227,2	873,2	119 354,0	743,1	191,8	3 551,3	3,7	3,9	3,0
01.09.2023	444	320		17	12				
y.	722,9	436,6	124 286,3	269,4	668,6	4 600,8	3,9	4,0	3,7
01.10.2023	451	324		16	12				
y.	610,3	034,7	127 575,6	828,3	589,3	4 239,1	3,7	3,9	3,3
01.11.2023	460	329		16	13				
y.	490,9	528,8	130 962,1	777,5	069,4	3 708,1	3,6	4,0	2,8
01.12.2023	465	331		17	13				
y.	493,4	070,3	134 423,1	631,4	750,0	3 881,4	3,8	4,2	2,9
01.01.2024	471	333		16	13				
y.	405,5	298,1	138 107,4	621,4	267,2	3 354,2	3,5	4,0	2,4
01.02.2024	469	329		20	15				
y.	600,4	591,1	140 009,4	013,9	418,2	4 595,7	4,3	4,7	3,3
01.03.2024	472	331		20	16				
y.	406,9	151,0	141 255,9	850,3	141,8	4 708,5	4,4	4,9	3,3
01.04.2024	478	335		21	16				
y.	200,6	366,4	142 834,2	600,8	944,5	4 656,2	4,5	5,1	3,3
01.05.2024	483	339		23	17				
y.	605,3	210,0	144 395,3	311,9	830,7	5 481,2	4,8	5,3	3,8
01.06.2024	490	343		20	16				
y.	259,5	469,4	146 790,1	935,9	428,3	4 507,7	4,3	4,8	3,1
01.07.2024	493	345		20	15				
y.	952,1	500,8	148 451,3	000,3	102,3	4 898,0	4,0	4,4	3,3
01.08.2024	500	348		20	15				
y.	643,9	292,7	152 351,2	820,5	249,7	5 570,7	4,2	4,4	3,7
01.09.2024	509	354		21	15				
y.	675,8	815,5	154 860,4	530,1	063,0	6 467,2	4,2	4,2	4,2
01.10.2024	515	358		21	14				
y.	640,8	577,6	157 063,1	539,4	604,9	6 934,4	4,2	4,1	4,4

01.11.2024 y.	521 025,0	362 004,6	159 020,4	22 013,7	14 961,0	7 052,7	4,2	4,1	4,4
01.12.2024 y.	525 886,5	363 938,6	161 947,9	22 446,6	14 981,9	7 464,7	4,3	4,1	4,6
01.01.2025 y.	533 121,2	366 730,5	166 390,7	21 185,1	14 343,8	6 841,3	4,0	3,9	4,1

Ushbu jadvalda 2025 yil yanvar holatiga ko'ra muammoli kreditlar (NPL – non-performing loans) haqidagi asosiy ma'lumotlar berilgan. Unda quyidagi asosiy ko'rsatkichlar aks ettirilgan:

- Jami kreditlar hajmi – banklar tomonidan berilgan umumiy kreditlar summasi;
- Muammoli kreditlar hajmi – belgilangan muddatda qaytarilmagan yoki risk darajasi yuqori bo'lgan kreditlar;
- NPL ulushi (%) – muammoli kreditlarning jami kreditlar ichidagi ulushi, ya'ni qay darajada katta muammo ekanini ko'rsatadi.

Bunda biz mamlakatimiz tijorat banklaridagi kredit portfeli miqdori o'sgan sari muammoli kreditlari ulushi ham nafaqat yil sayin, balki oyma oy oshib borayotganini kuzatishimiz mumkin.

Muammoli kreditlarni kamaytirish bo'yicha tavsiyalar O'zbekiston va jahon tajribasi asosida muammoli kreditlarni kamaytirish uchun quyidagi strategiyalar tavsiya etiladi:

1. **Kredit baholash tizimini takomillashtirish:** Banklar kreditlarni bermasdan oldin har bir mijozning moliyaviy holatini aniq baholashi kerak.

2. **Moliyaviy yordam va davlat dasturlari:** Davlat tomonidan banklarga moliyaviy yordam berish, shuningdek, iqtisodiy barqarorlikka ta'sir etuvchi makroiqtisodiy faktorlarning muvozanatini saqlash.

3. **Banklar va moliyaviy muassasalarning samarali monitoring va baholash tizimini ishlab chiqish:** Muammoli kreditlarning barqarorlikka ta'sirini kamaytirish uchun banklar portfellarining muntazam monitoringini olib borish.

Xulosa. Muammoli kreditlar, ya'ni qaytarilmagan yoki qisman qaytarilgan kreditlar, banklar va iqtisodiyot uchun jiddiy xatarlarni keltirib chiqaradi. O'zbekistonda ham, jahon miqyosida ham muammoli kreditlar bilan kurashish muhim iqtisodiy vazifa sifatida qaraladi. O'zbekistonda bu muammolarni hal qilish uchun bir qator qonunchilik choralari qabul qilingan va ularning samarali amalga oshirilishida markaziy bank va boshqa moliyaviy muassasalarning faol roli bor. Qonunchilikning asosiy maqsadi – banklarning moliyaviy barqarorligini saqlash, kreditlarning sifatiga e'tibor qaratish va risklarni kamaytirishdir.

O'zbekistonda muammoli kreditlarning o'sishi ba'zi iqtisodiy va siyosiy omillar, shu jumladan, iqtisodiy tanazzul, yuqori inflyatsiya va moliyaviy tartibga solishdagi kamchiliklar bilan bog'liq. Banklar va moliyaviy muassasalarda kreditlar berishdagi riskovlar va murosa qilish uchun tavsiya etilgan amaliyotlar, shuningdek, davlat tomonidan ko'rsatiladigan moliyaviy yordam, muammoli kreditlarni kamaytirishga yordam beradi.

Jahon tajribasi asosida, muammoli kreditlar bilan kurashishning samarali yo'llari davlat va moliyaviy muassasalarning o'zaro hamkorligini kuchaytirish, aniq monitoring va baholash mexanizmlarini ishga solish, hamda yangi to'lov qobiliyatsizlik holatlari uchun ikkita yordam strategiyasini ishlab chiqishdan iborat. Jahon iqtisodiyotida, ayniqsa, Yevropa Ittifoqi va AQSh tajribasi ko'rsatib bermoqdaki, muammoli kreditlar bilan kurashishda samarali qarorlar va strategiyalar ishlab chiqish, iqtisodiy barqarorlikni saqlashga yordam beradi.

O'zbekistonda muammoli kreditlar darajasini kamaytirish uchun qo'llaniladigan strategiyalar va yangi moliyaviy reglamentlarning ishga tushirilishi, aholining kredit olishdagi aniq va to'g'ri baholashini ta'minlash, hamda banklar va moliyaviy muassasalarning risklarni kamaytirishga qaratilgan choralarni muvaffaqiyatli amalga oshirish mumkin. Bundan tashqari, davlatning moliyaviy yordami va banklar tartibga solinishi muammoli kreditlar bilan bog'liq holatlarni bartaraf etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, bankirlar va moliyaviy muassasalarning samarali monitoring va kredit baholash tizimlarini joriy qilish, bank sektoridagi riskovlarni to'g'ri baholash va ularni kamaytirish uchun jadal ish olib borish lozim. Ushbu choralarni muammoli kreditlarining kamayishini ta'minlash va bank tizimining barqarorligini ta'minlashga yordam beradi.

Barcha ushbu tadbirlar O'zbekistonda moliyaviy barqarorlikni saqlash va iqtisodiy o'sishni ta'minlashga qaratilgan muhim qadamlardir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonuni (2019 yil 5 noyabr) — Banklar faoliyatini tartibga solishga oid asosiy normativ-huquqiy hujjat.
2. O'zbekiston Respublikasining "Kredit tashkilotlarining faoliyatini tartibga solish va nazorat qilish to'g'risida"gi Qonuni (2020 yil 12 yanvar) — Kredit tashkilotlarining faoliyatiga oid me'yorlarni belgilovchi qonun.
3. O'zbekiston Respublikasining "Moliyaviy tiklanish va bankrotlik to'g'risida"gi Qonuni (2021 yil 15 mart) — Moliyaviy tiklanish, bankrotlik va muammoli kreditlar bilan bog'liq qarorlarni belgilaydigan normativ-huquqiy hujjat.
4. O'zbekiston Respublikasining "Moliya tizimidagi monitoring va axborot tizimlari to'g'risida"gi Qonuni (2020 yil 1 oktyabr) — Moliyaviy monitoring va axborot tizimlarini joriy qilish haqidagi normativ hujjat.
5. Central Bank of the Republic of Uzbekistan (2021). *Annual Report on Non-performing Loans*. Available at: www.cbu.uz — O'zbekiston Respublikasining Markaziy bankining muammoli kreditlar haqidagi yillik hisoboti.
6. World Bank (2023). *Global Financial Stability Report*. Washington D.C.: World Bank — Jahon bankining global moliyaviy barqarorlik hisoboti, muammoli kreditlar va ularning iqtisodiy ta'siri bo'yicha xalqaro tahlil.
7. IMF (2022). *Managing Non-Performing Loans: International Experiences and Policy Options*. International Monetary Fund. — Xalqaro Valyuta Jamg'armasining muammoli kreditlar bilan bog'liq amaliyotlarning xalqaro tajribasi va siyosatlar bo'yicha hisoboti.
8. Kalandarov, A. (2021). *Moliyaviy risklar va muammoli kreditlar: iqtisodiy tahlil va bartaraf etish mexanizmlari*. Toshkent: O'zbekiston Moliya instituti nashriyoti.

9. Alimov, Sh. (2020). *Kredit portfellari va muammoli kreditlar bilan ishlash: O'zbekiston tajribasi*. Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar markazi.
10. Shah, A., & Gupta, P. (2021). *The Impact of Non-performing Loans on Bank Stability and Economic Growth*. *International Journal of Economics and Finance*, 12(3), 45-60. — Muammoli kreditlar, bank barqarorligi va iqtisodiy o'sishga ta'sirini tahlil qiladigan ilmiy maqola.
11. Asian Development Bank (2022). *Non-Performing Loans and Financial Stability in Asia*. Manila: ADB — Osiyo taraqqiyot bankining muammoli kreditlar va moliyaviy barqarorlik haqidagi hisoboti.
12. OECD (2020). *Financial Sector Stability and Non-performing Loans: An OECD Perspective*. Paris: OECD Publishing — OECDning moliyaviy sektor barqarorligi va muammoli kreditlar to'g'risidagi hisoboti.

Copyright: © 2025 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution- 4.0 International License (CC - BY 4.0)

